

Sygn. akt SDI 67/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Siuchniński (przewodniczący)

SSN Kazimierz Klugiewicz

SSN Barbara Skoczowska (sprawozdawca)

Protokolant Anna Kuras

przy udziale Zastępcy Głównego Rzecznika Dyscyplinarnego Krajowej Izby
Radców Prawnych Anny Kończyk,
w sprawie **radcy prawnego J. O.**,
obwinionej z art. 64 ust. 2 ustawy o radcach prawnych w zw. z art. 6 ust. 2 Kodeksu
Etyki Radcy Prawnego,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 3 listopada 2016 r. kasacji
wniesionej przez obrońcę obwinionej
od orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych
w [...] z dnia 31 marca 2016 r.,
utrzymującego w mocy orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej
Izby Radców Prawnych w [...] z dnia 29 stycznia 2014 r.,

**uchyla zaskarżone orzeczenie i sprawę przekazuje Wyższemu
Sądowi Dyscyplinarnemu Krajowej Izby Radców Prawnych w [...] do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Aplikantce radcowskiej J. O. zarzucono popełnienie trzech czynów polegających na tym, że:

1. w dniu 16 marca 2011 r. w [...] na dokumencie w postaci dowodu dokonania przelewu kwoty 160,00 zł na rzecz Z. M. użyła słów powszechnie uznanych za obelżywe wskazując w szczególności, iż pokrzywdzona „jest tchórzem i chowa nieślubnego bachora”, czym naruszyła obowiązek dbałości o godność zawodu przy wykonywaniu czynności w życiu prywatnym, tj. przewinienia dyscyplinarnego z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002, Nr 123, poz. 1059 ze zm.) w zw. z art. 6 ust. 2 Kodeksy Etyki Radcy Prawnego;
2. w dniu 10 lipca 2012 r. w [...] sporządziła pismo skierowane do Rzecznika Dyscyplinarnego w niniejszej sprawie, w którym użyła słów powszechnie uznanych za obraźliwe oraz znieważyła pokrzywdzoną, wskazując w szczególności, iż Z. M. jest kobietą chorobliwie zazdrosną, zawistną i zachłanną, że razem z córką wygoniła z mieszkania S. C. – ojca jej wnuka oraz że śmierć swojego syna wykorzystywała do swoich niecznych celów, czym naruszyła obowiązek dbałości o godność zawodu przy wykonywaniu czynności w życiu prywatnym, tj. przewinienia dyscyplinarnego z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002, Nr 123, poz. 1059 ze zm.) w zw. z art. 6 ust. 2 Kodeksy Etyki Radcy Prawnego;
3. w dniu 9 sierpnia 2012 r. w [...] sporządzając apelację od wyroku Sądu Rejonowego w [...] w sprawie z własnego oskarżenia prywatnego przeciwko Z. M., toczącej się przed Sądem Rejonowym sygn. akt II K .../11 użyła słów powszechnie uznanych za obraźliwe oraz znieważyła pokrzywdzoną, wskazując w szczególności, iż Z. M. ma obsesję na punkcie rodziny obwinionej, że po śmierci syna podjęła działanie mające na celu odebranie majątku synowej i wnukom, że nie zrobiła w swoim życiu niczego dobrego, jest nieobliczalna, spędza noce i dni wszystkich podsłuchując, żyje nienawiścią zwłaszcza do obwinionej oraz upozorowała próbę samobójczą - czym naruszyła obowiązek dbałości o godność zawodu przy wykonywaniu czynności w życiu prywatnym, tj. przewinienia dyscyplinarnego z art. 64 ust.

2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002, Nr 123, poz. 1059 ze zm.) w zw. z art. 6 ust. 2 Kodeksy Etyki Radcy Prawnego.

Okręgowy Sąd Dyscyplinarny Okręgowej Izby Radców Prawnych [...] orzeczeniem z dnia 29 stycznia 2014 r., sygn. akt OSD .../13, na podstawie art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k. umorzył postępowanie co do czynu opisanego w pkt 1, uznając jednocześnie aplikantkę radcowską J. O. za winną popełnienia pozostałych dwóch przewinień dyscyplinarnych i za czyn opisany w pkt 2 wymierzył jej karę upomnienia, a za czyn opisany w pkt 3 karę nagany z ostrzeżeniem. Obciążono również obwinioną kosztami postępowania w kwocie 1217,40 zł.

Wyższy Sąd Dyscyplinarny Krajowej Izby Radców Prawnych w [...] orzeczeniem z dnia 31 marca 2016 r., sygn. akt WO-.../14, po rozpoznaniu odwołania obrońcy J. O., utrzymał w mocy orzeczenie Sądu I instancji oraz obciążył obwinioną kosztami postępowania odwoławczego.

Kasację od tego orzeczenia wywiódł obrońca obwinionej zarzucając:

I. „rażące naruszenia prawa, które miały istotny wpływ na jego treść, a mianowicie:

a) prawa materialnego:

1. art. 6 ustawy z dnia 7 listopada 2014 r. o zmianie ustawy - Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r., poz. 1778; dalej jako: ustawa zmieniająca) poprzez jego niezastosowanie i rozstrzygnięcie w drugiej instancji na podstawie przepisów dotychczasowych, a tym samym orzeczenie dwóch kar, w tym jednej nieznannej ustawie (tj. nagany z ostrzeżeniem), zamiast kary łącznej;

2. art. 64 ust. 2 w zw. z art. 6 ustawy o radcach prawnych oraz art. 6 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego przez błędne przyjęcie, że obwiniona naruszyła powołane wyżej przepisy i nie zadbała o godność zawodu przy „*wykonywaniu czynności w życiu prywatnym*”;

3. art. 64 ust. 2 w zw. z art. 6 ustawy o radcach prawnych oraz art. 6 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego przez wyciągnięcie wobec obwinionej negatywnych konsekwencji korzystania z prawa do obrony, zapewniającego m. in. swobodę wypowiedzi co do zarzucanych czynów i chroniącego przed poniesieniem odpowiedzialności z powodu jej treści;

4. art. 64 ust. 2 w zw. z art. 6 ustawy o radcach prawnych oraz art. 6 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego przez przyjęcie, że zwroty i wyrażenia zawarte przez obwinioną w apelacji z dnia 9 sierpnia 2012 r. od wyroku Sądu Rejonowego w [...] uniewinniającego Z. M. od popełnienia czynów z art. 212 § 2 k.k. (sygn. akt II K .../11), tj. w sprawie z własnego oskarżenia prywatnego, stanowiły przewinienie dyscyplinarne naruszenia obowiązku dbałości o godność zawodu przy wykonywaniu czynności w życiu prywatnym;

b) przepisów postępowania:

1. art. 2 w zw. z art. 7 k.p.k. i wyrażonej w nim zasady prawdy materialnej przez przyjęcie do podstawy rozstrzygnięcia ustaleń faktycznych nieprawdziwych i nieudowodnionych (jakoby użyte przez obwinioną w wyjaśnieniach i apelacji słowa były słowami powszechnie uznawanymi za obraźliwe i znieważały Z. M.), a ponadto przez oddalenie dowodów przeciwnych;

2. art. 4 k.p.k. przez nieuwzględnienie okoliczności przemawiających na korzyść obwinionej, tj. konfliktu eskalowanego tylko i wyłącznie przez bezprawne i naruszające dobra osobiste obwinionej działania Z. M.;

3. art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. przez rozstrzygnięcie niedających się usunąć wątpliwości natury faktycznej i prawnej z naruszeniem zasady *in dubio pro reo* zwłaszcza, że dowody przeciwnie zostały oddalone;

4. art. 6 k.p.k. i zakresu prawa do obrony w sensie materialnym przez wyciągnięcie negatywnych konsekwencji z treści złożonych w toku postępowania wyjaśnień, a także prawa do obrony formalnej przez postawienie - po zwrocie wniosku o ukaranie Rzecznikowi Dyscyplinarnemu celem uzupełnienia w ściśle określonym zakresie - zupełnie nowych zarzutów, oderwanych od treści złożonej przez Z. M. skargi, bez możliwości złożenia wyjaśnień (art. 175 § 1 k.p.k. i art. 176 k.p.k.), wniosków dowodowych (art. 167, art. 315, art. 321 § 5 i art. 338 § 1 k.p.k.) czy wypowiedzenia się co do każdego dowodu (art. 175 § 2 k.p.k.);

5. art. 6 k.p.k. w zw. z art. 74¹ ustawy o radcach prawnych, art. 6 ust. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 42 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez przyjęcie, że obwiniona składając w postępowaniu dyscyplinarnym pismo z dnia 10 lipca 2012 r. z wyjaśnieniami kierowanymi do Rzecznika Dyscyplinarnego nie korzystała z przysługującego jej

prawa do obrony, a użyte w tym piśmie przez zwroty i wyrażenia mogą aktualizować odpowiedzialność dyscyplinarną;

6. rażące pogwałcenie prawa do rzetelnego procesu sądowego, a więc naruszenie art. 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności przez całkowite zaniechanie rozważenia linii obrony obwinionej w świetle materiału sprawy i przyjęcie wyłącznie założeń obciążających obwinioną, jak również pominięcie znajdujących się w aktach sprawy dowodów wskazujących na nieustanne zniesławianie i znieważanie obwinionej i jej najbliższych przez Z. M., a tym samym bezprawne naruszanie dóbr osobistych przez Z. M., mimo dysponowania tymi dowodami i niezamieszczenie w uzasadnieniu orzeczenia poddającej się weryfikacji w trybie odwoławczym argumentacji odnoszącej się do przyjętej przez obwinioną linii obrony z powołaniem podstawy faktycznej i prawnej, co stanowi także naruszenie art. 2 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., art. 2 § 2 k.p.k. i art. 424 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 74¹ ustawy o radcach prawnych;

7. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 167 § 1 k.p.k., art. 92 k.p.k. i art. 410 k.p.k. oraz art. 74¹ ustawy o radcach prawnych przez pominięcie złożonych przez obwinioną dowodów (prywatnych i urzędowych) oraz brak przeprowadzenia dowodów z wnioskowanych przez nią świadków, tj. [...];

8. art. 7 k.p.k., art. 92 i art. 410 k.p.k. w zw. z art. 74¹ ustawy o radcach prawnych przez przyjęcie, że: 1) zwroty i wyrażenia zawarte w piśmie obwinionej z dnia 10 lipca 2012 r. z wyjaśnieniami kierowanymi do Rzecznika Dyscyplinarnego, były słowami powszechnie uznanymi za obraźliwe i stanowiły znieważenie pokrzywdzonej Z. M., czym miała naruszyć obowiązek dbałości o godność zawodu przy wykonywaniu czynności w życiu prywatnym, popełniając przewinienie dyscyplinarne określone w przepisie art. 64 ust. 2 ustawy o radcach prawnych w zw. z art. 6 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, a ponadto, że: 2) działając w sprawie z własnego oskarżenia prywatnego przeciwko Z.M. w apelacji z dnia 9 sierpnia 2012 r. od wyroku Sądu Rejonowego w [...] zawarła zwroty i wyrażenia, które są słowami powszechnie uznanymi za obraźliwe i stanowiły znieważenie pokrzywdzonej Z. M., czym miała naruszyć obowiązek dbałości o godność zawodu przy wykonywaniu czynności w życiu prywatnym, popełniając przewinienie dyscyplinarne określone w przepisie art. 64 ust. 2 ustawy o radcach prawnych w zw.

z art. 6 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego w sytuacji, gdy brak jest wykazania i udowodnienia jakiegokolwiek związku łączącego użycie wskazanych wyrażeń z przypisanym skutkiem w postaci naruszenia obowiązku dbałości o godność zawodu w życiu prywatnym;

9. art. 410 k.p.k. w zw. z art. 438 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 2 § 2 k.p.k., art. 5 § 1 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k. oraz art. 74¹ ustawy o radcach prawnych przez poczynienie ustaleń faktycznych w oderwaniu od zasad logiki i doświadczenia życiowego, oddalenie wniosków dowodowych - przeciwnych - jako niemających żadnego związku ani znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, a następnie przyjęcie, że obwiniona uchybiła godności zawodu radcy prawnego przy wykonywaniu czynności w życiu zawodowym i prywatnym;

10. art. 438 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 2 § 2 k.p.k., art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. oraz art. 74¹ ustawy o radcach prawnych przez ustalenie stanu faktycznego w oderwaniu od zgromadzonych dowodów, w szczególności zrealizowanych z łącza internetowego zarejestrowanego na Z. M. wpisów na forach internetowych i maili do krajowych i zagranicznych instytucji kościelnych, wyroków i orzeczeń sądów powszechnych, w tym zawartej z Z. M. ugody, a także treści składanych przez Z. M. skarg, pism i zeznań, godzących w dobra osobiste obwinionej i jej najbliższych;

11. art. 424 § 1 k.p.k. w zw. z art. 74¹ ustawy o radcach prawnych przez niewyjaśnienie (względnie wyjaśnienie w sposób niewystarczający, a tym samym uniemożliwiający kontrolę instancyjną), jakie fakty Sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych oraz nie wyjaśnił podstawy prawnej orzeczenia w odniesieniu do zarzutów stawianych obwinionej;

12. art. 433 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 74¹ ustawy o radcach prawnych przez nierozważenie wszystkich wniosków i zarzutów wskazanych w środku odwoławczym i sporządzenie uzasadnienia wewnętrznie sprzecznego, a ponadto niespełniającego wymogów, w szczególności w zakresie wskazania, czym kierował się Sąd wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski odwołania uznał za niezasadne;

13. art. 437 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k. i art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 74¹ ustawy o radcach prawnych przez utrzymanie w mocy wadliwego

rozstrzygnięcia w zakresie pierwszego z zarzucanych obwinionej czynów, tj. umorzenie w tym zakresie postępowania dyscyplinarnego po rozpoczęciu przewodu sądowego w sytuacji, gdy ujawnienie się ujemnej przesłanki procesowej w tym stadium postępowania skutkować powinno uniewinnieniem obwinionej, a nie umorzeniem postępowania;

14. art. 437 § 1 k.p.k. w zw. z art. 413 § 1 pkt 5 k.p.k., art. 631 k.p.k., art. 632 k.p.k. i art. 74¹ ustawy o radcach prawnych przez utrzymanie w mocy orzeczenia wadliwego w zakresie obciążenia obwinionej całością kosztów postępowania w sytuacji umorzenia postępowania co do czynu zarzucanego w pkt 1 orzeczenia Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego przy OIRP w [...];

nadto skarżący podniósł:

II. rażąco niewspółmierność orzeczonych kar dyscyplinarnych w odniesieniu do zarzucanych obwinionej czynów”.

Podnosząc te zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego przy KIRP w [...] oraz poprzedzającego go orzeczenia Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego przy OIRP w [...] i uniewinnienie obwinionej od przypisanych jej czynów, ewentualnie uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy Wyższemu Sądowi Dyscyplinarnemu przy KIRP, jako sądowi odwoławczemu, do ponownego rozpoznania.

Zastępca Głównego Rzecznika Dyscyplinarnego, na rozprawie kasacyjnej, wniósł o oddalenie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja obrońcy obwinionej J. O. jest zasadna, gdyż orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych zostało wydane z obrazą art. 65 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. *o radcach prawnych* (Dz. U. z 2016, poz. 233, j.t.), a tym samym w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k.

Jak słusznie zauważono w kasacji, w toku postępowania międzyinstancyjnego, ustawą z dnia 7 listopada 2014 r. *o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2014 r., poz. 1778) została znowelizowana ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. *o radcach prawnych* (Dz. U. z 2016, poz. 233, j.t.), w tym zmieniono art. 65 stanowiący katalog kar, które mogą być

orzekane w postępowaniach dyscyplinarnych prowadzonych przeciwko radcom prawnym oraz aplikantom radcowskim. Sąd I instancji orzekając w dniu 29 stycznia 2014 r. wymierzył obwinionej za czyn przypisany jej w punkcie 3 karę nagany z ostrzeżeniem, co było zgodne z wówczas obowiązującymi przepisami. Jednakże wyżej wskazana ustawa z dnia 7 listopada 2014 r. przepisem art. 2 ust. 18a wprowadziła w miejsce kary „nagany z ostrzeżeniem” karę „nagany”. Zmiana ta weszła w życie w dniu 25 grudnia 2014 r., a więc przed wydaniem w dniu 31 marca 2016 r. orzeczenia przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny. W takiej sytuacji obowiązkiem tego Sądu, wobec zmiany ustawodawstwa, było dokonanie z urzędu zmiany orzeczenia Sądu I instancji zgodnie z obowiązującymi w chwili orzekania przepisami. Brak takiej zmiany doprowadził, że wobec obwinionej została orzeczona kara nie znajdująca podstawy prawnej, gdyż nieznana ustawie. Jak podkreśla się w orzecznictwie Sądu Najwyższego orzeczenie kary, środka karnego lub środka zapobiegawczego niemieszczącego się w katalogu kar lub środków zamieszczonym w ustawie będącej podstawą orzekania lub w ustawie, która przy uwzględnieniu art. 4 k.k. powinna być podstawą orzekania, oznacza orzeczenie kary lub środka nieznanego ustawie, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k. (wyroki: z dnia 29 sierpnia 2013 r., IV KK 399/12, Lex 1377926 i z dnia 8 lipca 2014 r., III KK 187/14, Lex 1483368).

Mając to na uwadze, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone orzeczenie przekazując sprawę Wyższemu Sądowi Dyscyplinarnemu Krajowej Izby Radców Prawnych do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Wobec stwierdzenia, że w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza, zbędne jest obecnie odnoszenie się do zarzutów kasacji obrońcy obwinionej. Należy jednak wskazać, iż przy ponownym rozpoznaniu sprawy konieczne będzie szczegółowe odniesienie się do wszystkich zarzutów odwołania obrońcy, szczególnie dotyczących korzystania przez obwinioną z prawa do obrony.

Nadto należy zauważyć, że został wprowadzony nowy przepis ustawy o radcach prawnych, tj. art. 65¹ ust. 1, który nakazuje sądowi dyscyplinarnemu, w razie jednoczesnego ukarania za kilka przewinień dyscyplinarnych, wymierzenie kary za poszczególne przewinienia, a następnie kary łącznej.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł, jak w części dyspozytywnej wyroku.

kc